

Kadınlara Yönelik Şiddet Tırmanıyor

İrem DOĞANIŞIK

23 Ağustos 2019

Son Güncelleme: 16 Nisan 2020

<https://www.dogrulukpayi.com/bulten/istanbul-sozlesmesi-kadinlara-yonelik-siddetle-mucadele>

Türkiye’de kadına yönelik şiddet ve kadın cinayeti vakalarının istikrarlı bir şekilde gerçekleşmeye devam etmesi, şiddeti konu alan hukuki düzenlemeleri bir kez daha gündeme getirdi. Kadına yönelik şiddete ilişkin hazırlanan ve imzalanan İstanbul Sözleşmesi ise yine tartışmalara konu oldu.

2011 yılının Mayıs ayında İstanbul’da gerçekleşen, Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu toplantısında imzaya açılan İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesini konu alan ve hukuki bağlayıcılığı bulunan ilk uluslararası belge. Bu doğrultuda sözleşmenin taraflarca nasıl uygulandığını izleyecek bir uzmanlar grubunun (GREVIO) kurulması ve GREVIO’nun bir denetim mekanizması olarak çalışması öngörülmüştü. Söz konusu sözleşmeyi imzalayan ve onaylayan ilk ülke ise Türkiye olmuştu. İstanbul Sözleşmesi, 1 Ağustos 2014 itibarıyla Türkiye’de resmen yürürlüğe girdi.

İstanbul Sözleşmesi’nin en önemli özelliklerinden biri, kadına yönelik şiddeti bir insan hakkı ihlali ve bir ayrımcılık türü olarak kabul etmesi. Ayrıca İstanbul Sözleşmesi, “toplumsal cinsiyet” kavramının tanımını yapan ilk uluslararası sözleşme olarak da biliniyor. Sözleşmede, mevcut toplumsal cinsiyet anlayışının kadınlar ve erkekler için toplumsal roller biçtiği kabul ediliyor ve toplum tarafından üretilen bu rollerin kadınlara yönelik şiddette payı olduğu vurgulanıyor. Bu bağlamda “kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” tanımı ayrıca yapılıyor.

“Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet”, kadına kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız biçimde etkileyen şiddet anlamına gelir.

Bununla birlikte, İstanbul Sözleşmesi’nin Türkçe çevirisi çokça eleştiriliyor. Örneğin Sözleşme’nin orijinal metinde yer alan “domestic violence”, Türkçe çevirisinde “ev içi şiddet” yerine “aile içi şiddet” olarak geçiyor. Ancak sözleşmenin Türkçe halinde her ne

kadar “aile içi şiddet” kavramı kullanılsa da birçok kadın kuruluğu, gazeteci ve akademisyen “ev içi şiddet” nitelemesini tercih ediyor.

İstanbul Sözleşmesi'nin Kadına Yönelik Şiddete ve Ev İçi Şiddete Yaklaşımı

İstanbul Sözleşmesi'nin giriş bölümünde; kadınlar ve erkekler arasında sağlanacak eşitliğin, kadına karşı şiddetin önlenmesinde temel bir unsur olduğu dile getiriliyor. Kadına yönelik mevcut şiddetin tarihten gelen ve eşit olmayan güç ilişkilerinin bir ürünü olduğu ve yapısal olarak toplumsal cinsiyete dayandığı belirtiliyor. Sözleşmede, erkeklerin de toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin mağduru olabileceği kabul edilirken, kadınların ve kız çocuklarının bu şiddet riskine daha büyük bir oranda maruz kaldıkları vurgulanıyor.

Peki, İstanbul Sözleşmesi Kimleri Kapsıyor?

Sözleşmenin iki temel dinamiği bulunuyor. Sözleşme kapsamında hem kadına yönelik şiddet hem de ev içi şiddet ele alınıyor. Bu doğrultuda Sözleşme'nin ana odağı kadınlar ve kız çocukları olmakla birlikte; ev içi şiddet kapsamına kadın erkek fark etmeksizin yaşı ne olursa olsun herkesin girebileceği söylenebilir. Ancak Sözleşme'nin yaşı ya da yetişkin erkekler dâhil ev içi şiddet mağduru diğer gruplara uygulanıp uygulanmayacağı taraf devletlerin inisiyatifine bırakılıyor. Bununla birlikte, ev içi şiddete maruz kalan erkekler ve yaşlılar gibi diğer şiddet mağdurlarının da uygulamaya dahil edilmesi teşvik ediliyor.

Öte yandan İstanbul Sözleşmesi yalnızca evli çiftleri değil, evli ve evlilik dığı tüm çiftleri sözleşmenin öznesi olarak görüyor. Sözleşmenin Türkçe çevirisinde bazı sıkıntılar olsa da ilgili maddelerde eş/ebeveyn ibarelerinin yanında “partner” sözcüğüne rastlamak da mümkün. Ayrıca konuyla ilgili çalışmaları bulunan Prof. Dr. Kadriye Bakırcı, sözleşmenin Türkçe çevirisinin değil, asıl metninin bağlayıcı olduğunu vurguluyor.

Bununla birlikte İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddeti ele alırken yalnızca ev içi şiddeti esas almıyor. Bir başka ifadeyle, ev dığında gerçekleşen kadına yönelik şiddet de sözleşmenin kapsamında yer alıyor. Bu doğrultuda sözleşmenin sağladığı koruma, kamusal alan için de geçerli.

Sözleşmenin bir diğer önemli özelliği, taraf devletin vatandaşı olmayan kadınların da sözleşme kapsamına girmesi. Hukuki statüsü ne olursa olsun göçmen kadınların da kadına yönelik şiddete maruz kaldıklarında İstanbul Sözleşmesi'ne tabii tutulması öngörülüyor. Bu durum, kadına yönelik şiddet vakalarında mağdur kadının vatandaşılığına bakılmaksızın sözleşmenin geçerli olacağını gösteriyor.

Buna ek, sözleşmede göçmen kadınlara ilişkin özel maddeler de bulunuyor. Örneğin oturma izni ve toplumsal cinsiyete dayalı iltica taleplerini doğrudan konu alan maddeler mevcut.

İstanbul Sözleşmesi İle Ne Amaçlanıyor?

İstanbul Sözleşmesi ile; kadınlara yönelik şiddetin ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak, kadınların güçlendirilmesi de dâhil olmak üzere kadın-erkek eşitliğini yaygınlaştırmak gibi temel amaçlar güdüyor. Bunun yanı sıra; kadına karşı şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarının korunması için politikalar geliştirmek, bu konuda uluslararası işbirlikleri yürütmek ve bu doğrultuda çalışan kuruluşlar ve kolluk kuvvetlerinin birlikte etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak da hedeflenenler arasında.

İstanbul Sözleşmesi'nin taraf devletlerden talepleri ise:

- Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesine yönelik çalışmalar yapılması.
- Şiddet mağdurlarının korunması.
- Kadınlara yönelik şiddetin bir suç olarak nitelenmesi ve şiddet uygulayan tarafın yargılanması.
- Tüm bunların kapsamlı ve koordineli bir şekilde ele alınacağı bütüncül politikalar hazırlanması.
- Bu amaçlar doğrultusunda kullanılacak yeterli ve uygun finansal kaynakların sağlanması olarak sıralanabilir.

İstanbul Sözleşmesi Kapsamındaki Suçlar

İstanbul Sözleşmesi yalnızca fiziksel ya da cinsel şiddetin değil, psikolojik şiddet, ısrarlı takip ve cinsel tacizin de cezai suçlar olarak değerlendirilmesini ve gerekli hukuki tedbirlerin alınmasını öngörüyor. Bunun yanı sıra sözleşme gereğince; zorla evlendirme, kadın sünneti, zorla kürtaj ve zorla kısırlaştırma gibi kasten gerçekleştirilen eylemlerin cezalandırılması için de yasal ve diğer tedbirlerin alınması gerekiyor.

Yukarıda saydığımız tüm suçların işlenmesine yardım ve yataklık etmek de İstanbul Sözleşmesi gereğince suç olarak kabul ediliyor. Ayrıca söz konusu suçlar kasten işlendiğinde, suçu işleme girişiminde bulunmanın da suç olarak değerlendirilmesi öngörülüyor.

İstanbul Sözleşmesi'nde yer alan bir diğer önemli husus, sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eyleminin gerçekleşmesini müteakiben başlatılan cezai işlemlerde; kültür, gelenek, din, görenek ve sözde "namus"un bu eylemlerin gerekçesi olarak kabul edilemez olması.

Sözleşme'nin 42. maddesinde belirtildiği üzere; mağdurun kültürel, sosyal, dini ya da geleneksel olarak kabul gören davranış normlarını ihlal etmesi de şiddete gerekçe olarak gösterilemez.

Öte yandan Sözleşme, zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm yollarını da yasaklıyor. Sözleşmeye göre, sözleşme kapsamına giren her türlü şiddete ilişkin olarak arabuluculuk ve uzlaştırma gibi zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerini yasaklamak üzere gerekli hukuki tedbirlerin alınması öngörülüyor.

İstanbul Sözleşmesi'ne göre, Sözleşme kapsamındaki herhangi bir suçun tamamının ya da bir kısmının taraf devletlerin topraklarında işlenmesi durumunda; suçun soruşturulması ve kovuşturulmasının taraf devletçe devam ettirilmesi, mağdurun şikayetine bağlı olmayacak. Bir başka deyişle, suçun mağdur tarafından bildirilmesine ya da şikayette bulunulmasına bağlı olmadan ve hatta mağdur şikayetini ya da ifadesini geri alsa dahi soruşturma ve kovuşturma işlemlerine devam edilebilecek.

Öte yandan, İstanbul Sözleşmesi'nde çocukların velayet ve ziyaret haklarına ilişkin bir madde de mevcut. Sözleşme'nin 31. maddesine göre, velayet ve ziyaret haklarının belirlenmesinde sözleşme kapsamında yer alan şiddet eylemlerinin göz önünde bulundurulması bekleniyor. Bu doğrultuda, herhangi bir ziyaret ya da velayet hakkının mağdurun ya da çocukların haklarını ve güvenliğini tehlikeye düşürmemesini sağlamak adına gerekli hukuki ve diğer tedbirlerin alınacağı belirtiliyor.

GREVIO'nun Türkiye'ye Dair İlk Raporu

Sözleşmenin taraf ülkelerde uygulanmasını izleyen GREVIO, Türkiye raporunu 15 Ekim 2018'de yayınladı. GREVIO'nun hazırladığı değerlendirme raporunda, Türkiye'nin sözleşmeyle uyum sağlamak için kanuni düzenlemeler yapması takdirle karşılanırsa da mağdurların korunması konusunda Türkiye'nin çabasının yetersiz olduğu dile getirildi. Bunun yanı sıra raporda, kamu politikalarının kadına yönelik şiddet üzerindeki etkilerinin bütüncül ve derinlemesine değerlendirilmediği de belirtildi. Ayrıca rapora göre; Türkiye'de kadına yönelik şiddet ile mücadeleyi zayıflatan unsurlardan biri, kadınlara yüklenen annelik ve bakıcılık gibi geleneksel rollere öncelik verilmesi. GREVIO, Türkiye'de kadına yönelik şiddete ilişkin resmi verilerin bulunmamasına ise ayrıca dikkat çekti.